

A Szovjetunió gazdasági alapja a Nagy Honvédő Háborúban

A Szovjetunió Fegyveres Erői Miniszterének, a Szovjetunió Generalisszimuszának — J. Sztálinnak 1946. május 9-i 11. számú parancsából:

„...Ma ünnepeljük a fasiszta Németország felett aratott diadalmas győzelem első évfordulóját...

Dicsőséges Fegyveres Erőinknek, melyek megvédelmezték Hazánk függetlenségét és becsületét és diadalt arattak a hitlerista Németország fölött!

Dicsőség a Szovjetunió Kommunista Pártjának, győzelmeink szervezőjének és lelkesítőjének!

Dicsőség hatalmas népünknek, a diadalmas népnek!

Örök dicsőség hőseinknek, akik életüket áldozták Hazánk függetlenségéért és szabadságáért!”

*

Négy évvel ezelőtt, — 1945. május 9-én ünnepélyesen harsant végig a világűrben J. V. Sztálin szózata, melyben a Németország fölött aratott történelmi jelentőségű győzelmet közölte a szovjet néppel:

„Elérkezett a Németország fölött aratott győzelem diadalmas napja. Németország, — melyet dicsőséges Vörös Hadseregünk, a szövetséges haderőkkel karöltve térdrekenyszerített, — beismerte legyőzetését és feltétel nélkül kapitulált...”

*

Hosszú és áldozatos küzdelem volt az a négy esztendő, míg a Szovjetunió letiporta és megsemmisítette a fasiszta fenevadát.

I.

A háború komoly próbára tette a szocialista társadalom lelki és anyagi erejét. A Szovjetunió dicsőséges győzelme a Nagy Honvédő Háborúban — nemcsak politikai és hadászati, — hanem gazdasági diadalt is jelent. A Szovjetunió nemzetgazdasága előtt óriási feladat állott: többmillió szovjet hadsereget kellett harciesszközökkel, ruházattal, felszereléssel, élelemmel ellátnia; ezer és ezerkilométeres frontszakaszokon kellett biztosítania a hadmozdulatokhoz szükséges szállítóeszközöket. A Szovjetunió nemzetgazdasága szörnyű megpróbáltatások közepette ragyogóan teljesítette a nehéz feladatot.

Az ellenség legyőzéséhez „... végső, megsemmisítő győzelem aratásához, — mondotta Sztálin elvtárs, 1946. február 9-i beszédében, — harcosaink rettenhetetlen bátorsága mellett, megfelelő mennyiségű korszerű fegyverzet és tökéletesen szervezett ellátás szükséges. Ehhez azonban bizonyos alaptényezőket kell előteremtenünk: fegyverzet, felszerelés gyártásához, üzemek berendezéséhez — fémre; üzemek és szállítóeszközök működésének fenntartására — fűtőanyagra; ruházat előállításához — gyapotra; a hadsereg ételmezéséhez pedig — kenyérre van szükség.”

A korszerű hadsereg harci értéke az ország gazdasági erejétől függ. Lenin, Sztálin és a Bolsevik Párt mindig arra tanították a népet, hogy hatalmas, biztos ipari alap nélkül — értelmetlen nagyszámú fegyveres erőt teremteni és fenntartani. Sztálin elvtárs bebizonyította, hogy a Nagy Honvédő Háború hatalmas befejezését nem lehetett volna elérni a Szovjetunió védelmi erejének gondos megerősítése és előkészítése nélkül, az egész nemzetgazdaság felkészítése hiányában. Erre az előkészítésre — mint ismeretes — a Szovjetunió nemzetgazdaságának három öt-éves tervre volt szüksége.

A háború óriási nemzetgazdasági kártartást követel. Elegendő itt megemlítenünk azt, hogy az első világháború — a győztes államoknak — nem kevesebb, mint 80 milliárd dollárjába került. Ez felülmúlja a leggazdagabb kapitalista állam — Anglia — összes nemzeti vagyonának értékét.

A második világháború kiadásaival szemben azonban az elsői meglehetősen szerénynek tűnnek. A második világháború folyamán — egyedül az Egyesült Államokban — a háborús költségvetés túlhaladta a 288 milliárd dollárt! Ez körülbelül három évi össznemzeti jövedelmét teszi ki az Egyesült Államoknak — háborúelőtti viszonylatban! Anglia 1940—1944. években háborús kiadásokra 24,7 milliárd fontsterlinget fordított. A Szovjetunió három és fél esztendő alatt (1944-gyel bezárólag) — a Védelmi Népbiztoságok és Hadihajóhad finanszírozására több, mint 420 milliárd rubelt fordított.

A küzdő hadseregek körülbelül 110 millió embert számoltak — 40 millióval többet, mint az első világháborúban. A háború lefolytatása kényszerítette összes résztvevőit teljes gazdaságuk mozgósítására. Nézzük, hogyan halmozódtak fel a Szovjetunió gazdasági erői a háború kezdetéig és, hogyan használták fel azokat a háború folyamán.

II.

A hitlerista Németország támadása a Szovjetuniót harmadik sztalini ötéves tervének teljesítése tetőpontján érte. A Szovjetunió már majdnem teljesen elérte célkitűzéseit, — gazdasági vonatkozásban utolérte az előrehaladott kapitalista országokat. Már a megelőző két ötéves terv sikeres teljesítése következtében, a Szovjetunió nemzetgazdaságának hadigazdasága sokkal magasabb fokon állott, mint a fasiszta Németországé.

Miből eredtek ezek a lehetőségek a háború kezdete előtt? Jobban mondva, milyen volt az aktív védelemre fordítható gazdasági ereje a Szovjetuniónak?

Ismeretes, hogy korszerű haderőnek — minden szükségességgel való ellátásához — legelsősorban, sokoldalúan fejlett, minőségi termékeket előállító nagyipar szükséges. Ilyen nagyipart teremtett meg a Szovjetunió. Már a második ötéves terv teljesítésekor, a nagyipar tömegtermelése több, mint 8-szorosan felülmulta az 1913. évi termelést. Különösen gyors tempóban fejlődött a nehézipar, melynek termelékenysége 10,2-szer akkora volt, mint 1913-ban. A Szovjet állam az általános ipari termelés tekintetében Európában a legelső, az egész világon pedig — az Egyesült Államok mögött — a második helyet foglalta el.

Acéltermelés terén a Szovjet fémipar harmadik lett a világon és második Európában. Elektromos energiafejlesztés terén szintén harmadik helyen állt a világon és másodikon Európában.

A korszerű hadseregnek nemcsak egyszerűen magasnívójú, fejlett iparra van szüksége; legelsősorban olyan nehézipart igényel, mely tömegesen és szakadatlanul termelni tudja a szükséges harcieszközöket: tankokat, repülőgépeket, lövegeket, gépkocsikat stb.

A Szovjet gazdaság éppen ezekben az ágakban érte el a legragyogóbb eredményeket. A második ötéves terv végén a gépipar az 1913. évihez viszonyítva — 30-szorosára növekedett. A tömeggyártó ipar több mint negyedrésze a gépgyártásra esik 1937-ben. A gépgyártóipar hatalmas lendülete a Szovjetunió hadigazdasági alapjának egyik legfontosabb alkotóeleme. Fejlett gépgyártó iparuk tette lehetővé, hogy a háború folyamán a lehető legrövidebb idő alatt átálljanak háborús termelésre.

A fémgyártó ipar termelése — 4—4,5-szeresére emelkedett, 1940-ben 15 millió tonna nyersvasat termelt — az 1913. évi 4,2 millió tonnával szemben, 18,3 millió tonna acélt, — az 1913. évi 4,23 millió tonnával szemben. A széntermelés 5,5-szörösére emelkedett. 1940-ben 166 millió tonna szént termeltek — szem-

ben az 1913. évi 29 millió tonnával. Nyersolajtermelés 31 millió tonnára emelkedett az 1913. évi 9 millió tonnával szemben.

Ismeretes, hogy a forradalomelőtti Oroszország gazdaságtechnikai vonatkozásban külföldről függött. Bonyolult gépek fémek, felszerelés, ipari nyersanyagok számtalan fajtája — mind külföldről lett importálva. A sztálini ötéves tervek teljesítésével a szovjet ipar teljes mértékben ellátta a nemzetgazdaság technikai igényeit. Így 1913-ban az országban szükséges gépek 40%-a külföldről behozott áru volt, 1935-ben azonban (mikoris az előállított gépek mennyisége 16-szorosan felülmulta az 1913. évben előállítottakét) a behozatal gépekben 1%-ra csökkent. Gépkocsi, traktor, alumíniumszükségletek az 1913. évben 100%-ig külföldről nyertek kielégítést; 1935-ben pedig a behozatal gépkocsiban 0,3%-ra csökkent; traktorokban 0%-ra, alumíniumban pedig 20%-ra. A Szovjetunió védelme megerősödésének egyik legfontosabb tényezője — a külföldről való gazdaságtechnikai függetlenség kivívása volt.

A Szovjetunió gazdaságának aktív védelemre való felkészülésében nagyjelentőségű volt a termelőerők sztálini elhelyezési terve. A régi orosz ipar főleg az ország délnyugati és központi részén helyezkedett el. Ural, Volgamente, Kazachsztán és Szibéria kiaknázzhatatlan kincsestára parlagon heverték.

A sztálini ötéves tervek folyamán egészen másként alakult a helyzet. Hihetetlenül rövid időn belül óriási változások történtek a szocialista ipar elhelyezésében. 1932-ben az ország keleti területeinek feketefém hengerlése az ország 16,8%-át, 1937—1940. ezeknek a kerületeknek jelentősége még fokozottabban emelkedett. A Don-medencében kitermelt szén a háború előestéjén az összes széntermelés 60%-át eredményezte. A keleti és központi telepek pedig körülbelül 40%-ot.

Az Ural-kuznyeckai kombinát, a fém- és hadiipar fejlődése az Uralban, Szibériában, Volgamentén, oly hatalmas ipari góccok fellendülése, mint a szverdlovszki, cseljabinszki, novoszibiriai, sztálingrádi, stb. mindez gyökeresen megváltoztatta a sztálini stratégia adottságait.

A Szovjetunió hadigazdasága potenciájának, — a szocialista iparnak gyökeres újjászervezésével egyidejűleg — az ország védelmi képességeinek megszilárdításában óriási szerepet játszott a mezőgazdaság szociálgazdasági átépítése. Csak kollektív munkán, előrehaladott technikán alpuól, nagy teljesítőképességű, szilárd mezőgazdaság tette lehetővé a Vörös Hadsereg és a hátország szakadatlan és zökkenésmentes ellátása súlyos problémájának sikeres megoldását.

Elegendő megemlítenünk, hogy a második öt éves terv végén kb. 6000 gép- és traktorállomás működött, melyeknek 6.7 millió lóerőt képviselő traktorállományuk és 112.000 kombájnjuk volt. Traktorvontatású ekékkel az ország szántóföldjeinek több, mint 70 %-át szántották fel. (1928-ban lóvontatású ekékkel szántották fel 89.2%-át.) A gépi erővel begyűjtött gabona az össztermés 89%-át tette ki (szemben a sarlóval, kaszával, kézierővel 1928-ban begyűjtött 44.4 %-kal). A gabona cséplése 94 %-ban gépi erővel történt (1928-ban 41 %-át kézierővel, 58%-át pedig lóvontatású cséplőszerkezettel csépték).

A vidék nagymérvű átalakításának eredménye a mezőgazdasági termékek terméshozam növekedése lett. Pl. 1913-ban 21.6 millió tonna gabona termett, 1940-ben pedig 38.3 millió. Gyapot 1913-ban 740.000 tonna, 1940-ben — 2.7 millió tonna.

Korszerű háborút vasúti szállítás nélkül nem lehet folytatni. Nem hiába nevezik a szovjet vasutat a Vörös Hadsereg fivérének. A legfontosabb fő vasútvonalakon foganatosított korszerűsítő munkálatok, új építkezések, a mozdony- és vagonállomány korszerűsítése, a szállítás megszervezésének óriási fejlődése — ezek azok a lényeges tényezők, melyek lehetővé tették a Szovjetunió számára, hogy a háború által kitűzött feladatokat sikeresen hajthassa végre.

Végül, a Szovjetunió anyagi alapja megszilárdításának legfontosabb tényezője a háború folyamán: a nemzetgazdaság tervezésének és vezetésének szocialista apparátusa, amilyen nincs és nem is lehet egyetlen kapitalista államban sem. A Szovjetunió állami tervei törvényerővel bírnak a gazdasági élet fejlődésében.

III.

A szocialista nemzetgazdálkodás háború alatti működését Sztálin elvtárs a következőképpen jellemezte:

„Vajjon helyesen tudta-e a kommunista párt felhasználni az így megteremtett anyagi lehetőségeket arra, hogy fejlessze a hadipart és ellássa a Vörös Hadsereget a szükséges fegyverzettel?

Azt hiszem tudta, sőt igen nagy sikerrel.”

A Párt világosan látta, hogy hosszadalmas és súlyos háború áll előtte. Tudta, hogy a győzelem kivívásához gazdaságának összes erőforrásait mozgósítani kell. A háború folyamán egy jelszó uralkodott és döntött el minden kérdést:

„Mindent a frontnak!”

1941 július 3-i történelmi jelentőségű beszédében Sztálin elvtárs felhívta a népet, hogy minden munkát háborús termelésre állítson át; erősítse minden vonalon a Vörös Hadsereg had-

tápját és megfeszített erővel termelje a fegyverzetet. Vezérük hívó szavára soha nem látott méretekben és ütemben indult meg a nemzetgazdaság háborús termelésre való átállása. A nemzeti jövedelem túlnyomó részét háborús eszközök előteremtésére fordították: fegyverzet, lőszer, ruházat, felszerelés, élelem, szállítóeszközök — ugyanakkor azonban új hadiiparvállalatok, üzemek nőttek ki a földből, hogy a front egyre növekvő igényeit ki tudják elégíteni.

A Szovjetunió közigazdasága elé már a háború kezdetén óriási akadályok tornyosultak. A háború millió és millió embertől fosztotta meg a gyárakat, üzemeket, kolhózatokat, a nemzetgazdaság majdnem valamennyi ágazatában. Ez a tény megkövetelte az összes munkaerő-tartalék mozgósítását, különösen pedig női munkaerő alkalmazását a nemzetgazdaságban.

A fasiszta-német haderő betörése ideiglenesen megfosztotta a Szovjetuniót leggazdagabb ipari és mezőgazdasági kerületeitől. Az ország németek által megszállott délnyugati kerületei a háborúelőtti széntermelésnek és fémtermelésnek több, mint felét, a gépgyártó ipar termelésének jelentékeny részét szolgáltatták. A németek több, mint 30.000 vállalatot pusztítottak el a megszállott területen, melyekben közel 4 millió munkás dolgozott. A németek 65.000 km vasútvonalat tettek tönkre. Mezőgazdasági termőterületeket foglaltak el, melyek az ország vetőterületének felét, a cukorrépatermő területének pedig $\frac{4}{5}$ részét jelentették. 98.000 kolhózt pusztítottak el és raboltak ki.

Közvetlen a háború elején felmerült tehát a súlyos feladat: át kellett telepíteni az ipart és meg kellett indítani a termelést az ország központi és keleti területein, hogy kiegyenlítsék a megszállott gazdag ipari és mezőgazdasági területek ideiglenes elvesztésével beállott kiesést és teljes mértékben el tudják látni a hadsereg igényeit és követelményeit.

„A Szovjetunió hadigazdaságában volt időszak, amikor a hadiipar túlnyomó része — esztergapadok, gőzkalapácsok, szajtolók, turbinák — munkások, mérnökök és technikusok tízezrei — állandóan özönlöttek kelet felé. Ez a termelők keletre való áttelepítésének sajtáságos időszaka volt (N. Voznjenszszkij: A Szovjetunió nemzetgazdasága helyreállításának és fejlesztésének öt éves terve). A szovjet nemzetgazdaság hihetetlenül rövid idő alatt végrehajtotta az ipar eme soha nem látott áttelepítését. A hadigazdálkodás minden ága rohamos fejlődésnek indult. Most mutatkoztak meg teljes nagyságukban a sztálini iparosítási politikának és a termelőerők sztálini áttelepítési tervének nagyszerű eredményei.

A szovjet-német arcvonalak harci tevékenységének lendülete a háborús termelés szédítő fejlődését követelte meg. Néhány példa: az első világháborúban, az összes résztvevő — vesztes és győztes — országok birtokában kb. 10.000 harckocsi volt. A szovjet harckocsigyártó ipar a háború utolsó három esztendejében átlag 30.000 harckocsit gyártott évente. Repülőgép- és harckocsigyártás az első világháború idején Oroszországban nem volt. A Nagy Honvédő Háború három utolsó esztendejében átlag évente 40.000 repülőgép készült a Szovjetúnióban. Az 1914—1917-es háború idején már tömegmérétekből gyártott hadiszerek termelése óriási fellendülést mutat: Oroszország az első világháború három esztendejében évi 3900 különböző kaliberű tüzérségi löveget állított elő. Ugyanezt a Szovjetúnió a Nagy Honvédő Háború három utolsó esztendejében átlag évi 120.000 lövegre és 100.000 aknavetőre fejlesztette. Az első világháború utolsó három esztendejében Oroszország évente 1 millió 50 ezer puskát gyártott, a Szovjetúnió a Nagy Honvédő háború utolsó három esztendejében évente átlag 5 millió puskát és géppisztolyt gyártott.

A lőszergyártás kolosszálisan megnőtt. Oroszország átlagos évi termelése 1914—1917-ben 16,3 millió tüzérségi lövedék, bomba és akna volt; a Szovjetúnió csak 1944-ben 240 millió lövedéket, bombát és aknát termelt. Az egész első világháború folyamán összesen 4 milliárd töltényt gyártottak Oroszországban; 1944-ben egyedül 7,4 milliárd volt a tölténygyártás.

A háborús termelés eme adatai szemléltetően bebizonyították, hogy a szovjet nemzetgazdálkodás ragyogóan kiállta a legsúlyosabb háborús megpróbáltatásokat is.

Egészen más volt az orosz hadsereg képe 1914—1917-ben. Tudjuk, hogy az orosz haderő kidőlt a fegyverek, lőszer, felszerelés és élelmezés hiányos volta miatt.

„A cári hadseregben — áll a SzUKP(b) történelmének rövid tanfolyamában — kevés volt a puska. Gyakran három katonára jutott csak egy puska.”

Az elmaradott orosz ipar még ezt a szegényes ellátást is csak a legnagyobb nehézségek árán tudta biztosítani. Oroszország felkészületlenül kezdett háborúba. Már röviddel a harci tevékenység megkezdése után beállott a válság a lövedékutánpótlásban. Az ipar mozgósítása alaposan elkészt — igazán csak 1915-ben kezdődött meg. Az állami üzemek szintén nagyon lassan emelték termelésük niveljét. Mikor végre a háborús termelés minimumát sikerült biztosítani — gazdasági válság robbant ki az egész országban. Csökkent a fém, szén, textil és egyéb fontos

hadianyag termelése. A mezőgazdasági válság egyre erősödött, az arcvonal és hátsország élelmezése megbomlott. Nagy vonalakban ez volt az orosz gazdasági helyzet az első világháború idején.

A Szovjetunió szocialista gazdaságának helyzete a Nagy Honvédő Háborúban ennek gyökeresen az ellenkezőjét mutatja. A hadüzemek, haditermelésre, lőszer-, harcieszközök- és felszerelés gyártására átváltított gyárak és üzemek termelésének gyors és rendszeres felfokozása vezetett ahhoz, hogy Sztálin elvtárs már 1943 novemberében közölte a néppel: a németek haditechnikai fölényét felszámolták. Ebben az időben a Vörös Hadsereg nemhogy nem maradt el ellenfele mögött, hanem repülőgép, harckocsi, lövegek, géppisztoly, stb. tekintetében túl is szárnyalta azt.

Magától értetődik, hogy jelentős munkálatok elvégzése háború esetén — igen bonyolult dolog. Valóban, a háború alatt csökkent az építkezés. Ez összefüggésben volt az építőanyag, szállítóeszközök és munkaerőhiánnyal. A hadüzemek, fémipari és elektromos üzemek építése teljes erővel folyt azonban tovább. Jellemző, hogy a nemzetgazdaságban újonnan megteremtett alapok termelése a háború folyamán nagyobb volt, mint elhasználódásuk.

1944-ben 1,5-szer akkora volt az építkezés, mint 1943-ban és 1945-ben majdnem elérte a háborúelőtti színvonalat. A nehézipar legfontosabb ágaiban, a fém-, elektromosenergia-termelő iparban és a gépgyártóipar néhány ágazatában a háborúelőtti felülmúló méreteken lendült fel az építkezés, 1943—1945-ben hatalmas fémgyártó és energiatermelő telepek, gépgyárak létesültek és léptek üzembe a Volgamentén, az Uralban és Szibériában.

1944-ben 15 olvasztó, 58 Martin-kohó, 27 hengermű, 48 koksztelep, egész sor hatalmas turbina és nagyszabású bányák kezdtek munkába. Ez tette lehetővé, hogy az 1943-as színvonalat öntöttvastermelésben 31%-kal, acéltermelésben 29%-kal, szénben 31%-kal, a nehézgépipari népbiztoságok géptermelésében pedig 30%-kal túllépték. 1941—1945. években megkétszereződött az urali és novoszibiriai széntelepek termelése, megépültek az omszki, karagandai és kujbisevi áramfejlesztő telepek.

Ugyanakkor óriási lendülettel indult meg a megszállás alól felszabadított kerületek mezőgazdaságának helyreállítása. Ezek a kerületek azonnal bekapcsolódtak a front igényeinek kielégítésére irányuló közös munkába.

Legyőzve a háborús viszonyok adta nehézségeket. — energiatermelő telepek hiányát, anyag- és nyersanyag-deficitet, szállítóeszközök túlterheltségét, munkaerőhiányt, — a szovjet nép óriási léptekkel fejlesztette a nemzetgazdaság alapvető ágazatainak termelékenységét. A fém- és széntermelő ipar évente 20—30%-kal fokozta termelését. Leggyorsabb ütemben nőtt az urali, volgamenti és kuznjecki kerületek termelése. 1941—1943 években az urali gyárak termelése évente 50%-kal nőtt. A széntermelés megkétszereződött az urali bányákban, Karagandában 60%-kal emelkedett, míg a kuznjecki medencében 35%-kal fokozódott, — a háború alatt. Becsülettel megoldotta háborús feladatait a mezőgazdaság is, jóllehet — mint kevésbé gépesített gazdasági ágazat, mint az ipar — fokozottabb mértékben megsínylette a munkaerő tömeges hiányát. Ezenkívül a mezőgazdaság óriási mennyiségű gépi és élő vontatóerőt adott le a Vörös Hadsereg számára. Tekintetbe kell vennünk azt is, hogy a szovjet mezőgazdaság vállaira súlyos teher nehezedett: pótolnia kellett a megszállás által elvesztett gazdag mezőgazdasági termőterületek hiányzó hozamát.

A Honvédő Háború három — 1942—1944 — esztendejében a gabonatermelés — 1915—1917-hez viszonyítva — 2,5-szeresére emelkedett. A munka termelékenysége fokozódott. Egy felnőtt kolhózmunkás teljesítménye 1944-ben 350 munkanap volt, — az 1940-es 255-tel szemben. „Hála a kolhózparasztság gondoskodásának — mondotta Sztálin elvtárs, — a Vörös Hadsereg a háború negyedik évében nem szenvedett szűkséget élelemben. A kolhózmunkások és kolhózmunkásnők a munkásokat és értelmiségieket élelemmel, az ipart nyersanyaggal látták el és biztosítják a front számára fegyverzetet és felszerelést gyártó gyárak és üzemek normális működését. („A szovjet nemzet Nagy Honvédő Háborújáról.” 145 old.)

A termelés súlypontjának áthelyezése nagy eredményekkel járt. Hatalmas tömegekben özönlött a fegyverzet, lőszer és élelmiszer a Vörös Hadsereg számára, gyártmányok és nyersanyagok óriási folyamként hömpölyögtek... mindezt szakadatlanul szállítani kellett. Ezért példátlan méretű hadműveleti és utánpótlási szállítások lebonyolítása várt a szovjet vasútra, mely ragyogóan oldotta meg feladatát. A vasutak fordulóinak száma 1942—1944-ben az 1915—1917-ivel szemben 3,4-szeresére emelkedett. A Szovjetúnióban 50.000 km — a határon túl pedig közel 30.000 km vasutat állítottak helyre, nagyszámú hidat és útépítményt, vízvezetéket stb. javítottak meg és nagyszabású vagonjavító műhelyeket állítottak fel.

A Nagy Honvédő Háború alatt ezt a képet mutatták a nemzetgazdaság alapvető ágazatai. Természetes, hogy a szovjet gazdaság és a német gazdaság közötti küzdelem győzelmes befejezésének kivívásának legdöntőbb és legfontosabb tényezője: a szocializmust építő, dolgozó ember volt. Sztálin elvtárs így jellemezte a szovjet nép hazafias munkalendületét a háborúban: „Teljes meggyőződéssel mondhatjuk, hogy a szovjet emberek önfeláldozó munkáját a háterszágban arany betűkkel röjják a történelem lapjaira, egy sorban a Vörös Hadsereg hősies harcaival — mint a nép példátlan hősies önfeláldozását — Hazája megvédésének érdekében.” („A szovjet nemzet Nagy Honvédő Háborújáról.” 107. old.)

Mint fentebb említettük — a háborús kiadások óriási mértéket öltöttek. Honnan, milyen forásokból fedezte ezt a Szovjetúnió?

A háborús kiadásokat a Szovjetúnió nemzetgazdasága fedezte — teljes mértékben. A költségvetés mozgósította a nemzetgazdaság különböző ágaiban és az iparban felhalmózódott tartalékokat. Ezek fedezték a háborús kiadások túlnyomó részét. Döntő jelentőségű volt az ipar munkája minőségi arányszámának megjavulása is. A hadiipar önköltségsökkentése egyedül 40 milliárd rubel megtakarítását eredményezte.

Nagyon komoly helyet töltöttek be a szovjet háborús kiadások fedezésénél a kölcsönök jegyzése és egyéb — a védelmi alapra történő egyéni felajánlások.

Pénzügyi rendszerünk eredményesen oldotta meg a háborús kiadások fedezését. Ennek következtében a szovjet rubel értéke megingathatatlan maradt. Jellemző, hogy a legfontosabb szükségleti cikkek túlnyomó részének hivatalos ára a háborúelőtti színvonalon maradt. Ugyanekkor a kolhózi piac árai, — melyek eleinte emelkedtek, — szintén felére zuhantak.

*

A Szovjetúnió gazdasági alapja hatalmasnak és megingathatatlannak bizonyult. Az egész világ elismerte ezt. A fasiszta Németország ellen vívott hadigazdálkodási harcban a szovjet erők egyre növekedtek, — a fasiszták ereje egyre hanyatlott. A háborúban aratott katonai győzelem egyben diadalmas gazdasági győzelem is volt. Ez a szocialista rend kiaknázhatatlan és kimeríthetetlen erőinek bizonyítéka; bizonyítéka életrevalóságának, mert soha nem látott méretű háború izzó lángjaiban állotta meg helyét.